

S E L Ç U K Ü N İ V E R S İ T E S İ
T Ü R K İ Y A T A R A Ş T I R M A L A R I E N S T İ T Ü S Ü

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN 1300 -5766

SAYI: 16

GÜZ 2004

KORKUTELİ (İSTANOZ) TARİHİ VE KORKUTELİ ALAADDİN CAMİİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ahmet ÇAYCI*

ÖZET

Korkuteli coğrafi bakımdan Pisidia, Isauria, Pamphilia, Lycia, Karia gibi bölgelerin yol ayrımında yer almıştır. Öncelikle Korkuteli tarihi hakkında kısa bilgi verilecektir. Sonra Korkuteli Alaaddin Camii mimarisi, süslemesi ve bânisi üzerine kısa bir araştırma sunulacaktır. Süsleme bakımdan oldukça karmaşık durum arz eden Alaaddin Camii'yle ilgili çözümlenmelere gidilecektir.

ANAHTAR KELİMELELER

Korkuteli, İstanosz, Alaaddin Camii,

THE HISTORY OF KORKUTELİ (İSTANOZ) AND A RESEARCH ON KORKUTELİ ALAADDİN MOSQUE

ABSTRACT

Korkuteli (Istanosz) is located at the cross-road of Pisidia, Isauria, Pamphilia, Lycia and Caria. First of all, it seems necessary to give a short history of Korkuteli district. Following this the architectural materials, the architectural decorations and sponsor of the structure of the Alaaddin Mosque is briefly represented. As the last step, some solutions for the structural complexity of Alaaddin Mosque are given.

KEY WORDS

Korkuteli, İstanosz, Alaaddin Camii,

KORKUTELİ'NİN YERİ ve KONUMU

Korkuteli'nin eski adı kaynaklarda İsinda¹ olarak belirtilmektedir. Pisidia bölgesinde yer alan İsinda şehrinin, bugünkü Korkuteli ilçesinin 8 km güney doğusundaki Yazır köyü sınırları dahilinde olduğu kabul edilmektedir.² Ramsay

* Yard. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.

¹ Üzerinde Sinda ve İsinda ibareleri bulunan sikkelerin Lycia'daki İsinda'ya ait olabileceği kabul edilmiş fakat mevcut sikkelerin Lycia paralarından farklı özellikler ihtiva ettiği belirtilmiştir. Bu sikkeler üzerinde Roma İmparatorlarının bazılarının portreleri yer almıştır. Bu hususta bkz. W.H. Waddington, *Voyage en Asie-Mineure au Point de Vue Numismatique*, Paris 1853, s. 87-88; G.F. Hill, *Lycia, Pamphylia and Pisidia*, London 1964, s. 226; B.V. Head, *Historia Numorum, A Manual of Greek Numismatics*, London 1967, s.708.

² M. Özsait, *Helenistik ve Roma Döneminde Pisidia Tarihi*, İstanbul 1985, s.117.

de, aynı bilgileri teyit ederek, şehir merkezini Yazır köyü yakınında olduğunu savunmaktadır.³ İlçe'nin eski yerinin tam ve isabetli tespit edilebilmesi, antik döneme ait verilerin ortaya çıkarılarak incelenmesiyle mümkün olacaktır.

Tekeoğulları ve Osmanlı'nın ilk döneminde Korkuteli'nin adı, Roma dönemindeki İsinde ifadesinden değiştirilerek, "İstanoz" şeklinde söylenmiştir. Bu söyleyiş tarzı, belki de, Bizans dönemindeki "stena" veya "stenez" (sıkışık, dar) kelimesiyle bağlantılı olarak Türkler tarafından "İstanoz" dönüştürüldüğü düşünülebilir.⁴ Türklerin bu tanımlamayı 1915'e kadar sürdürdükleri, aynı tarihte alınan bir kararla, Şehzade Mehmed Korkut'un⁵ anısını yaşatabilmek için "Korkuteli" şekliyle yeniden düzenledikleri görülmektedir.⁶

KORKUTELİ TARİHİ: Halkın büyük bir kısmı İyon kökenli olan İsinde şehrinin ilk sakinlerinin antik dönemden itibaren bölgede iskan ettiklerini düşünmek mümkündür. Çünkü, M.Ö. 189 yılında Manlius komutasındaki Roma birliği, Ege sahillerinden hareketle Salihli(Sardes), Denizli(Laodiceia), Horzum(Kibyra) ve İsinde'ya daha sonra da Antalya'ya kadar ulaşmıştır.⁷ Romalı komutanın takip ettiği bu güzergah, Bizans döneminde de kullanılmaya devam edilmiş olması, hattın önemine işaret etmektedir.⁸ Keza, Ramsay de söz konusu bu hattın, Foça(Phoca)'dan başlayarak Gediz(Hermos) nehri vadisini takiben, Salihli(Sardes) üzerinden Denizli(Laodiceia)'ye oradan da Horzum(Kibyra) ve İsinde hattından Antalya(Pamphilya)'ya kadar ulaştığını dile getirmektedir.⁹

³ W. M. Ramsay, "Notes and Inscriptions from Asia Minor", *Ath. Mitth* X, 1885, s.340. Bu hususta ayrıca bkz. K.G. Lanckoronski, *Les Villes de la Pamphylie et de la Pisidie*, II, Paris 1893, s.202.

⁴ T.A.B. Spratt-E. Forbes gibi araştırmacılar, ilçeye ilgili tanımlamalarını yaparken Korkuteli tabirinin yerine İstanoz'u tercih etmişlerdir. Bkz. T.A.B. Spratt - E. Forbes. *Travels in Lycia, Milyas and Cibyratis*, I, London 1847, s. 244.

⁵ Şehzade Korkut, II. Bayezid'in oğlu olup 1502-1512 yılları arasında Teke Sancağı'nda sancak beyliği yapmıştır. 1509 Mayıs'ında Mısır'a iltica etmek istemiştir. 1510 yılında tekrar Antalya'ya dönmüş ve 1511 Mart'ında Saruhan Sancağına gitmek üzere yola çıktığında Şah Kulu ayaklanmasını yaşamıştır. Bu hususta geniş bilgi için bkz. M. T. Gökbilgin, "Korkut", *İA*, VI, İstanbul Tarihsiz, s.856-858; Ş. Tekindağ, "Şah-Kulu Baba Tekeli İsyanı", *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*, 3, (1967), s.35.

⁶ M. B. Tuncer, *Korkuteli Emir Sinaneddin Medresesi*, (ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1984, s. 56.

⁷ W.M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev. M. Pektaş), İstanbul 1960, s. 47.

⁸ F. Taeschner, *Das Anatolische Wegenetz nach Osmanischen Quellen*, I, Leipzig 1924, s. 170.

⁹ W.M. Ramsay, age., s.47.

M.S. 404 - 406 yıllarında, İsaerialıların Pisidia bölgesini ele geçirmek için yaptıkları muhasaradan¹⁰ İsonda da zarar görmüş olmalıdır. 471-472 yıllarında, Pisidia bölgesindeki İsaerialıların egemenliğı Kral Leon I tarafından bertaraf edilerek bölge, askerî bir komite ile yönetilmeye başlanmıştır.¹¹ Daha sonra VII. yy. başında, Pisida ve Frikya'nın büyük bir bölümü Ermeni komutanlar tarafından işgal edilmiştir.¹² 647-648 tarihlerinde Anadolu toprakları yeni kavimlerin akınlarına maruz kalmıştır. Bu tarihte, Kilikya hattını kullanarak hareket eden Yezid b. el-Hurr ve askerleri, Pisidia'daki Yalvaç(Antiochea)'a kadar gelmişler fakat başarı sağlayamadan geri çekilmişlerdir.¹³ 655 yılında, Muaviye yönetimindeki güçler ile Bizans kuvvetleri arasında Finike civarında meydana gelen savaşın adına 'Zatü's-Savari' adı verilmiştir ki bunun kelime karşılığı 'direklerin yetiştiğı yer'¹⁴ manasını taşımaktaydı. Bu savaşla birlikte İslam ordularının da denizdeki başarıları görölmeye başlanmıştır.¹⁵ 665 yılında Arap akınları aralıksız devam ederek, önce Pisidia bölgesine, sonra da Bergama (Pergamon) ve İzmir(Symirna)'e kadar ulaşmıştır. Muaviye(661-680)'ye bağılı Arap orduları, Kilikya sahillerini fethettikten sonra İzmir'e kadar hakim olmuştur.¹⁶ Aynı güzergahta yer alan Rodos Adası'nın da Muaviye kuvvetleri tarafından alınarak buraya Müslümanların yerleştirildiğı İslam kaynaklarında belirtilmiştir.¹⁷ 713'de Abbas b. Velid'e bağılı askerler, Pisidia'daki Yalvaç'ı tekrar fethetmiş,¹⁸ ancak, bir müddet sonra bölgenin elden çıkmasıyla birlikte, 720-721'de Abdul Velid b. Hişam, Pisidia'ya tekrar saldırmıştır. Kuvvetli direnme ile karşılaşınca adı geçen bölgeden geri çekilmek zorunda kalmıştır. 805 tarihinde Harun Reşid'e bağılı Abbasi birlikleri, Frikya ve Pisidia şehirlerine, 809 tarihinde de deniz yoluyla Likya kıyısındaki Myra'ya saldırmışlar ve Myra'daki eserleri talan ederek ayrılmışlardır.¹⁹ 903 senesinde, Halife Muktefibilah tarafından sevk edilen Tarsus gazileri, Antalya yöresindeki Rumlar ile savaş etmişler ve bir hayli ganimet elde etmişlerdir.²⁰

¹⁰ K. Belke-N. Mersich, *Tabula Imperii Byzantini Phrygen und Pisiden*, Wien 1990, s. 73.

¹¹ K. Belke-N. Mersich, age., s. 81.

¹² K. Belke-N. Mersich, age., s. 84.

¹³ R.J. Lilie, *Die Byzantinische Reaktion auf die Ausbreitung der Araber*, (M.B.M. 22), München 1976, s. 64.

¹⁴ Savaşın böyle bir isimle adlandırılmasının sebebi, Finike bölgesinde yetişen ağaç türlerinin gemi yapımındaki rolüyle izah edilebilir.

¹⁵ Ş. Uçar, *Anadolu'da İslam-Bizans Mücadelesi*, İstanbul 1990, s. 75.

¹⁶ G. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, (Çev. F. İşıltan), Ankara 1991, s. 115.

¹⁷ M. b. Cerir, et-Taberi, *Tarihü't-Taberi*, V, Kahire 1968, s. 293; İbnü'l-Esir, *Kamil fi't-Tarih*, III, İstanbul 1986, s. 4.

¹⁸ *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, II, Ankara 1986, s. 390; R.J. Lilie, age., s. 121.

¹⁹ K. Belke- N. Mersich, age., s. 91.

²⁰ S. Fikri, *Antalya Livası Tarihi*, İstanbul 1338-1340, s. 41.

Bilindiği üzere, XI. yy.'dan itibaren Anadolu üzerinde yoğun bir Türk varlığı hissedilmeğe başlanmış ve 1076 yılında Türkler İznik'e kadar Anadolu topraklarını ele geçirmişler. Bu çerçevede, Pisidia toprakları da Türklerin eline geçmiştir.²¹ Hemen akabinde, Avrupalıların Kudüs'ü bahane ederek 1096 yılında düzenledikleri I. Haçlı seferi,²² Pisidia bölgesinin, kısa bir süre de olsa, Türk egemenliğinden çıkmasına sebep olmuştur. Ancak 1118 yılında yapılan bir antlaşmayla, Pisidia bölgesi de dahil olmak üzere Marmara ve Akdeniz kıyıları Bizans'a bırakılır.²³ Bu dönemden sonra bölgede, kısa süreli, Venediklilerin hakimiyeti söz konusudur.²⁴ 1120 yılında yeniden Türk hakimiyetine giren Pisidia ve Antalya toprakları, Bizans imparatoru Aleksios'un oğlu Yuannis tarafından yeniden yönetimi altına alınmıştır.²⁵ 1136 senesindeki II. Haçlı seferinde yer alan Fransa Kralı Louis VII, Isparta civarında bir hayli kayıplar verdikten sonra Antalya'dan deniz yoluyla Filistin topraklarına hareket ederken, bölgedeki hakimiyetini temin etmek için Antalya şehrinde bir müfreze asker bırakmayı tercih etmiştir.²⁶ 1147- 1148 tarihinde, Louis VII ve Alman imparatoru Konrad III komutasındaki haçlı orduları, İstanbul'dan hareketle Ege kıyılarına yönelirler. Kral Louis VII ve birlikleri, Denizli, Korkuteli yolu ile Antalya'ya ulaşmışlar ve buradan deniz yolu ile Antakya'ya hareket etmişlerdir. Louis VII'nin izlediği güzergah, Selçuklu döneminde de kullanılarak Denizli, Acıpayam, Tefenni, Korkuteli, Antalya şeklinde oluşmuş ve üzerindeki menzillerle bütünleşmiştir.²⁷

1158 tarihinde, Elmalı yöresindeki Philetos kalesi Türkler tarafından ele geçirilmesini,²⁸ 1205 yılında da Isparta'nın fethi takip etmiş ve bu süreç 1207 yılında Antalya'nın fethiyle tamamlanmıştır.²⁹

XIII. yy.'dan itibaren Antalya ve çevresine çoğunlukla üç-okların teşkil ettiği, Türkmen topluluklarının yerleştirildiği görülmektedir.³⁰ Hamid Bey önderliğindeki Türkmen aşireti; Eğirdir, Uluborlu, Yalvaç dolaylarını tercih etmiş-

²¹ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1984, s. 55-56.

²² G. Ostrogorsky, age., s. 336.

²³ S. Fikri, age., s. 42 ; O. Turan, age., s.105.

²⁴ S. Fikri, age., s. 42.

²⁵ O. Turan, age., s. 161.

²⁶ S. Fikri, age., s. 43.

²⁷ M. K. Özergin, *Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları*, (İÜEF Tarih Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1959, s. 36.

²⁸ C. Foss, "Lycia History" bk.: J. Morganstern (ed), *The Fort at Dereğzı and Other Materials Remains in its Vicinity From Antiquity to the Middle Ages*, Tubingen 1993, s. 21.

²⁹ İbn Bibi, *Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi*, (Çev. M. N. Gençosman-F. N. Uzluk), Ankara 1941, s. 39-49.

³⁰ Ş. Tekindağ, "Teke-eli ve Tekeoğulları", *İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi*, 7-8, (1977), s. 55.

tir. Anadolu Selçuklularının Moğol istilası ile siyasî otoriteyi kaybetmeye başlamasına paralel olarak, aşiretler kendi bölgelerinde hakimiyeti ele geçirmele-riyle birlikte, diğer bölgelerdeki aşiretlerle mücadeleye girmişlerdir. Pisidia bölgesinin kuzeyinde bulunan Hamidoğulları aşireti, XIII. yy. sonlarından itibaren önce Uluborlu, daha sonra Eğirdir'i alarak hakimiyetini ilan etmiştir.³¹ Hamidoğlu Beyliği'nin Beyi Dündar Bey, 1308-1319 tarihleri arasında, Anta-lyayı fethederek kardeşi Yunus Bey'i Hamid Beyliği'ne bağlı bir kol olarak tayin etmiştir.³² Yunus Bey'in büyük oğlu Mahmud Bey Antalya'da hüküm sürerken, diğer oğlu Sinaneddin Calis Hızır Bey de Korkuteli'nde hüküm sürmüştür. Mahmud Bey, Ebu Said Bahadır Han'a isyan eden Demirtaş ile Dündar Bey arasında çıkan anlaşmazlıkta, Demirtaş tarafında yer alınca; Hamidoğullarının düşmanı pozisyonuna düşmüş ve bunun sonunda Demirtaş ile birlikte Mısır'daki Memlûklulara sığınmak zorunda kalmıştır. Bu durum üzerine Sinaneddin Calis Hızır Bey, kardeşi Mahmud Bey'in yerini almıştır.³³

Antalya başta olmak üzere bölgenin tamamı, Türkmen aşiretleri tarafın- dan tercih edilen bir yer olmuştur. Bu aşiretler, özellikle Korkuteli civarında yoğunluk kazanmış ve yerleştikleri köy veya kasabalara kendi isimlerini vermiş- lerdir. XVI. yy.'da, II. Bayezid döneminde yapılan tahrirde, Korkuteli civarında Bayat,³⁴ Yuva,³⁵ Karkın,³⁶ Yazır,³⁷ Çavundur,³⁸ Üreğir(Yüreğir),³⁹ Iğdır⁴⁰ gibi köy isimlerinin bulunması bunun kanıtı olmalıdır.

Daha öncede ifade edildiği üzere, Hamidoğulları Beyi Dündar Beyin kar- deşi Yunus Bey Antalya'da Emir olduğu sırada, Korkuteli'nde de Sinaneddin Calis Hızır Bey'de aynı görevi yerine getirmiştir. Korkuteli'ndeki 1319 tarihli Sinaneddin Medresesi kitabesinde, Calis Hızır'ın Korkuteli Beyi olduğu teyit edilmektedir.⁴¹

³¹ İ.H. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, Ankara 1988, s.62.

³² Ş. Tekindağ, "Teke-eli", s. 62.

³³ Ş. Tekindağ, "Teke-eli", s. 64.

³⁴ F. Sümer, *Oğuzlar*, İstanbul 1992, s.186.

³⁵ F. Sümer, age., s. 266-313.

³⁶ F. Sümer, age., s. 314-336.

³⁷ F. Sümer, age., s. 308.

³⁸ F. Sümer, age., s. 316.

³⁹ F. Sümer, age., s. 322.

⁴⁰ F. Sümer, age., s. 323.

⁴¹ İ. H. Uzunçarşılı, *Kitabeler*, II, İstanbul 1929, s 249.

Daha sonra, 1324 tarihinde, İlhanlıların himayeleri neticesinde Yunus oğlu Mahmud Bey, Antalya ve Korkuteli'nde müstakil beyliğini ilan etmiştir. İbn Batuta'nın 1332 yılındaki Antalya ziyareti sırasında, Yunus oğlu Sinaneddin Calis Hızır'ın Antalya bölgesinin beyi olduğunu aktarması, daha evvel yönetimi ele geçiren Mahmud Bey'in kısa sürede Sinaneddin Calis Hızır Bey'e teslim ettiğine delalet etmektedir.⁴² Aynı seyyah, Korkuteli yakınındaki Gölhisar'a ulaştığı zaman, Dünder Bey oğlu Ebu İshak tarafından karşılanmış⁴³ ve sarayında ağırlandırmıştır.

Hamidoğulları Beyliği, Mahmud oğlu Mübarizüddin Mehmed Bey döneminden sonra Teke Beyliği olarak adlandırılmaya başlanmıştır.⁴⁴ Böylece, aslı Hamidoğlu soyuna dayanan ikinci bir beylik, kendi topraklarına göre daha batı bölgesindeki Teke ilinde teşekkül etmiş oluyordu. Mehmed Bey, Antalya ve çevresine hakim olduğu dönemde, Kıbrıslılarla mücadele etmiştir. Kıbrıs kralı Pierre I. Lusignan yönetimindeki Kıbrıs kuvvetleri 1361 yılındaki saldırısı üzerine Antalya limanı ve çevresi Kıbrıslılar tarafından ele geçirilmiştir.⁴⁵ Bunun üzerine Mübarizüddin Mehmed Bey, Karamanoğlu I. Alaaddin Ali Bey'den yardım istemek zorunda kalmış ve Karamanoğullarıyla, Tekeoğulları ortak hareket etmişlerdir.⁴⁶ Hatta, Karamanoğlu I. Alaaddin Ali Bey için kaleme alınan şah-nâmede, kendisine "Diyar-ı İstanoz Beyi" unvanı verilmiş olması,⁴⁷ Teke Beyliği'nin merkezi ve Karamanlılarla ortaya çıkan yakınlaşmanın tarifi açısından önemlidir. Şikari'ye göre, aynı dönemde Karamanoğlu I. Alaaddin Ali Bey'in Diyar-ı İstanoz'a akın yaptığını ve bölgeyi ele geçirdikten sonra Teke Beyi'ne bıraktığı aktarılmaktadır.⁴⁸ Bu dönemde Memlûkluların Tekeoğullarına elçiler göndererek, Kıbrıslılara karşı ittifak ettikleri de bildirilmektedir.⁴⁹

Mübarizüddin Mehmed Bey'in 1373 tarihinde Antalya'yı geri alması üzerine ve 1380 tarihinde vefatı neticesinde oğlu Osman Çelebi, babasının halefi

⁴² İbn Batuta, *İbn Batuta Seyahatnamesi*, (Hz. M. Çevik), İstanbul 1983, s. 195.

⁴³ İbn Batuta, age., s.196.

⁴⁴ İbn Kemal ise, Teke Beyliği'nin Hamidoğullarının Eğirdir kethüdâsının oğlu iken beylikten ayrılarak Teke bölgesinde ortaya çıktıklarını aktarmaktadır. İbn-i Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osman*, I. Defter, (Haz. Ş. Turan), Ankara 1970, s.137; Ş.Tekindağ, "Teke-eli", s. 63.

⁴⁵ B. Flemming, *Landschaftsgeschichte von Pamhylien, Pisidien und Lykien im Spaetmittelalter*, Wiesbaden 1964, s. 85. Bazı araştırmacılar sadece Antalya bölgesinin değil, aynı zamanda Korkuteli civarının da Kıbrıslıların eline geçtiğini belirtmektedir. Bkz. W. Tomaschek, *Zur Historischen Topographie von Kleinasien*, Wien 1891, s. 92; F. Taeschner, age., s. 170.

⁴⁶ Ş.Tekindağ, "Karamanlılar", *İA*, VI, (1955), s. 322.

⁴⁷ Ş. Tekindağ, "Tekeoğulları", *İA*, XII, (1974), s. 131.

⁴⁸ Şikari, *Karamanoğulları Tarihi*, (Nşr. M. Koman), Konya 1946, s. 45.

⁴⁹ Ş.Tekindağ, "Teke-eli", s.55.

olarak Teke Beyliği'ne emirlik etmiş ve bu dönemde Beyliğin sınırları Antalya'dan Korkuteli'ne kadar genişlemiştir.

Teke Beyi Osman Çelebi, 1386 yılında Karamanoğlu Aladdin Ali Bey ile birlikte, I. Murad'a karşı ittifak oluşturmuşlar ancak yapılan savaşı kaybetmeleriyle, affını istemiş ve I. Murad'ın iyi niyetli yaklaşımı sayesinde hem Karamanoğlu hem de Teke beyi bağışlanmışlardır. Bunun üzerine Teke Beyi Osman Antalya ve Korkuteli'ndeki hakimiyetini muhafaza edebilmiştir.⁵⁰ Ancak daha sonra Hamideli sakinlerinin Karamanoğullarıyla ilgili şikayetleri üzerine Yıldırım Bayezid, ordularını toplayarak önce Teke iline sonra Hamid ve Karaman iline yürümüştür.⁵¹ Bu dönemden sonra bölgenin yönetimi Firuz Bey'e bırakılmıştır.⁵²

1402'deki Ankara savaşından sonra Timur'a bağlı Şahruh komutasındaki ordu, Sivrihisar, Gölhisar güzergahından Korkuteli'ye ulaşmış, Korkuteli ve çevresi kısa süre Timur'a bağlı kalmıştır.⁵³ 1402-1415 tarihleri arasında Antalya ve Alanya hariç diğer Teke ili topraklarına Karamanoğulları hakim olmuştur.⁵⁴ Aynı tarihlerde Korkuteli'nin de Karaman egemenliğine girmiş olma ihtimali yüksektir. 1423 tarihinde, yani II. Murad'ın saltanat yıllarında, Teke Beyi Osman Bey ve Karamanoğlu Mehmed II. Bey birlikte hareket ederek, Osmanlı'nın hakim olduğu Antalya'ya saldırmış, başarı sağlayamadan geri çekilmişlerdir. Bunun üzerine, Firuz Bey oğlu Hamza'ya bağlı birlikler, Korkuteli'ne gece baskını yaparak Osman Çelebi'yi öldürmüşler. Böylece, büyük bir yenilgi alan Tekeoğulları beyliği siyasî sahnedeki yerini kaybetmiştir.⁵⁵

1455 tarihinde Korkuteli'nde dört mahalle ismi zikredilmektedir. Bunlardan birisi gayri-müslim, üç tanesi ise Müslümanlara ait olduğu anlaşılmaktadır. Mahalleler isimlerini mescid türündeki dini yapılardan aldıkları görülmektedir.⁵⁶ Aynı tarihte Korkuteli'nde 44 köy isminden bahsedilmektedir.⁵⁷

⁵⁰ P. Wittek, *Menteşe Beyliği*, (Çev. O.Ş. Gökyay), Ankara 1986, s. 76.

⁵¹ *Aşık paşaoğlu Tarihi*, (Haz. N. Atsız), İstanbul 1992, s. 64, 68.

⁵² Hoca Sadeddin Efendi, *Tacü't-Tevârih*, I, (Sad. İ. Parmaksızoğlu), İstanbul 1974, s.197.

⁵³ M. Ş. Ali Yazdı, *Zafarnama*, II, Kalküta 1887, s. 458.

⁵⁴ M. Ş. Ali Yazdı, age., s. 458; A. Refik, "Teke İmâreti", *TTEM*, Sene 14, Sayı 78, s. 80-81.

⁵⁵ Ş. Tekindağ. agm., 126.

⁵⁶ B. Karaca, *XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı*, Isparta 2002, s.132.

⁵⁷ B. Karaca, age., s.72,74.

II. Bayezid döneminden itibaren bölgede, II. Bayezid'in oğlu Şehzade Korkut (1502-1512) görev yapmıştır.⁵⁸ Şehzade Korkut, kardeşleriyle yaşadığı problemlerden dolayı 1509 Mayıs'ında Mısır'a iltica etmek amacıyla gidip gelmiştir.⁵⁹

Şehzade Korkut Mısır'dan dönüşüyle birlikte bölgede ayaklanmalar görülmeye başlar. Bunlardan biri olan Şah Kulu ayaklanmalarından Korkuteli ve çevresi de nasibini almış, Şah Kulu taraftarları, 1510 yılında, mescid ve zaviyeleri yakıp yıkmıştır.⁶⁰ Bu olaylar sırasında Korkuteli'ne bağlı beş mahallenin zarar gördüğü anlaşılmaktadır.⁶¹ Şah Kulu'nun askerleri ile II. Bayezid'in oğlu Şehzade Korkut'a bağlı birlikler arasındaki mücadeleyi bir müddet sonra Şah Kulu askerleri kazanmış,⁶² Böylece, Teke bölgesiyle birlikte Denizli ve Beyşehir'e kadar uzanan geniş bir bölge Şah Kulu yönetiminde kalmıştır.

1568 tarihli tahrirde Antalya kazasının nahiyeleri arasında Korkuteli(İstanoz)'nin ismi yer almıştır. Korkuteli'ne bağlı köy sayısının 53 olduğu görülmektedir.⁶³

1571 tarihinde Kuyucu Murad Paşa tarafından yaptırılan Alaaddin Camii minare kitabesi, Korkuteli'nin Osmanlıların elinde bulunduğu en önemli belgesi olmuştur.

Evliya Çelebi, Korkuteli'ni tanımlarken şehrin batı kesimindeki kalenin varlığına dikkat çekmektedir. Evliya Çelebi'ye göre Korkuteli, Antalya'nın sayfiye mekanlarından biridir.⁶⁴

Korkuteli, Konya Vilayetine bağlı bir kaza olarak XX. yy.'a kadar yerini almıştır. Bölge sadece tarihi olaylarıyla değil, ekonomisiyle de tebarüz etmiştir.

⁵⁸ Şehzade Korkut, bölgeye damgasını vuran önemli şahsiyetlerden biri olmuştur. XVI. yüzyıldan yaklaşık IV. asır sonra, Şehzade Korkut'un anısını yaşatabilmek gayesiyle isminden türetilen "Korkuteli" teriminin tercih edilmesi, ona verilen önemin göstergesi olmalıdır.

⁵⁹ Bu hususta geniş bilgi için bkz. İbn Kemâl, *Tevârih-i Al-i Osman*, VIII. Defter, (Hz. A. Uğur), Ankara 1997, s.233-34; Ş. Tekindağ, "Şah-Kulu Baba Tekeli İsyanı", *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*, 3, (1967), s.35; M. T. Gökbilgin, a.g.m., s.856-858.

⁶⁰ Ş. Tekindağ, "Şah-Kulu", s.35.

⁶¹ Ş. Tekindağ, "Teke-eli", s. 61 dn 44 deki mahalleleri şöylece sıralamaktadır; Cami Mahallesi, Hasan Bey Mescidi Mahallesi, Kebkeboğlu Mahallesi, Halife Mescidi Mahallesi, Bilekorlu Mescidi Mahallesi.

⁶² Ş. Tekindağ, "Şah-Kulu", s. 35 vd.

⁶³ B. Karaca, a.g.e, s.71-72.

⁶⁴ *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, IX, İstanbul 1985, s.22.

Uzun tarihi boyunca Osmanlı ekonomisine; meyvecilik, hayvancılık ve orman ürünleri bakımından katkı sağlamıştır. Bu katkının en önemli kalemini, sedir ve katran ağaçlarından oluşan orman ürünleri ve bunlardan üretilen kimyevi maddeler oluşturmuştur. Bölgenin orman ürünleri; Antalya limanına ulaştırılmak suretiyle Kıbrıs, Mısır, Suriye ve diğer Akdeniz ülkelerine ihraç edilmiştir. Ayrıca bölge, iklimine bağlı olarak, dağlarda bol miktarda yetişen nergis, safran v.s. bitkilerden elde edilen itriyat ürünleriyle de önemli bir merkez durumundadır.⁶⁵

ALAADDİN CAMİİ

Cami, Korkuteli'nin bugünkü şehir merkezinin 3 km. kuzeybatısında, adını verdiği Alaaddin mahallesinde, şehrin eski merkezinde yer almaktadır.

Yapı, dıştan dışa kuzey güney doğrultusunda 35.10 m. ve doğu batı ekseninde 32.20 m. ölçülerine sahiptir. Kible eksenine dikdörtgen bir form arz eden yapının sadece dış duvarları ayakta kalabilmiştir. Duvarlarda kesme taş, moloz taş ve yer yer devşirme taşlardan oluşan çeşitlilik dikkati çekmektedir. Yapıda iki adet giriş mevcuttur. Bunlardan kuzeyde yer alan esas girişe ihtişam hakim olurken, batı duvarının güney köşesine yakın noktada bulunan tali giriş daha mütevazı ölçülerle sunulmuştur. Yapının beden duvarlarında sadece beş adet pencere açıklığı günümüze kadar intikal etmiştir.

Yapının uzun kenarlarından birini oluşturan doğu duvarında moloz taş kullanılmış ve iki adet pencere açıklığı yerleştirilmiştir. Aynı duvar, boydan boya devam eden yatay hatlarla bölünerek sağlamlaştırılmıştır.

Yapının kısa kenarlarındaki güney duvarında, yine iki adet pencere mevcuttur. Duvarın köşeleri dışındaki kısımları moloz taş ile örülmüştür. Güney duvarında, ayrıca, taş mihrap⁶⁶ da bulunmaktadır.

Batı duvarı moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Yalnız güneybatı köşesine yakın bir noktada tali giriş bulunmaktadır. Kesme taş malzemeden oluşan bu giriş kısmı, duvardan 0.30 m. öne doğru çıkıntı teşkil etmektedir. Kapı boşluğu, 1.90 m. genişliğe sahiptir. Kapı girişini üstten basık kemer çevirmektedir. Giriş çerçevesi, dışarıdan içeriye doğru profil oluşturan iki adet bordürden meydana gelir. Dışta kalan bordürde, sathî oyulmuş zencerek motifî dikkati çeker.

⁶⁵ F. Erten, age., s. 95.

⁶⁶ Bu mihrap caminin içine sonradan inşa edilen küçük mescidin mihrabıdır. Yazımızın ilerleyen kısımlarında açıklayıcı bilgi verilecektir.

Bordürlerin üzerine ikisi köşelere (köşelerdekiler yarım palmet formu) ve biri de ortaya gelecek şekilde, üç adet palmet formu alınlık yerleştirilmiştir.

Caminin esas giriş kısmını kuzey cephede bulunan ve öne çıkıntı yapan taç kapı oluşturmaktadır. Taç kapı, cepheye hakim durumdaki ana caddeye açılmaktadır. Ana caddenin zamanla dolmasıyla, zemin kodu yaklaşık 2.00 m. yükselmiş ve taç kapının büyük bir kısmının toprak altında kalmasına sebep olmuştur. 1.80 m. duvar cephesinden öne doğru taşan taç kapı, adeta bir eyvan görünümündedir. Taç kapının toplam genişliği 6.60 m.'ye ulaşmaktadır. Taç kapının yan kanatları 1.90 m.'lik bir genişliğe sahip iken, eyvan boşluğunun eni 2.80 m.'yi bulmaktadır.

Taç kapıdaki kompozisyonun belli bir sıralamaya tabi tutulmadan serbest bir tarzda düzenlendikleri görülmektedir. Eyvan boşluğu, sivri kemerli ve onu dıştan saran zik-zak kemerli form ile nihayet bulmaktadır. Eyvan boşluğunun önemli unsurunu, mono-blok taşların sınırladığı 1.80 m. ebadındaki kapı açıklığı oluşturur. Kapı açıklığı basık kemer ile sonlanır. Kemerin üzengi taşında çarkı felek motifi bezenmiştir. Basık kemer, hem form hem de malzeme olarak muhkem bir görüntü sergilemeyip, gelişe güzel bir tarzda verilmiştir. Bu nedenle, basık kemerin üstündeki birbirine geçmeli olarak yerleştirilen taşlar, kemer formuna uydurularak ikinci bir kemere dönüştürülmüştür. Bu taşlardaki kaval silmeler, yatay ve dikey hatlarla birbirine bağlanmasıyla, basit dörtgene dönüşmüştür. Dörtgenlerin alt kısımları kırık çizgilerle zik-zak biçimini alırken, üst kısımları düz hatlara dönüşmüştür.

Bu çerçevenin üzerine, tepe noktaları aşağıya gelecek biçimde ters döndürülmüş, üçgenler yerleştirilmiştir. Her bir üçgenin ortasından inen hat sayesinde üçgenler ikiye bölünerek, ikişer üçgen formunu almıştır. Üçgenlerin aralarına yüzeysel olarak işlenen geometrik ve bitkisel karakterli motifler sıkıştırılmıştır. Bu motifler arasında altı kollu yıldız, içi baklava içiminde taranmış üçgen motifi, daire içine yerleştirilmiş üç kollu bezemeler ile palmeti anımsatan bitkisel motifleri olarak sıralayabiliriz.

Bütün bu sıralamanın üstünde, dairevi formun içinde yer alan altı kollu (kolları bugün kırık durumdaki) pencere panosu yerleştirilmiştir. Bu durumuyla pencere, taç kapının arka kısmında dikdörtgen çerçeveye dönüşmektedir.

Giriş kapısının sağ ve soluna iki adet mihrabiye yerleştirilmiştir. Mihrabiyeler sade tutulmuştur.

Eyvan boşluğunun yan kanatlarındaki süsleme unsurlarına gelince; kapının eşik kodundan 3.00 m. yükseklikten itibaren başlayan (bu yükseltinin yaklaşık 2 m. kısmı tamamen toprak altındadır) süsleme kompozisyonunda tanımlamada güçlüğ çektiğimiz motifler yer almaktadır.

İlk sırada, yatay bir süsleme kompozisyonu yer alır ve eyvanın yan yüzeylerine kadar devam etmektedir. Yatay firizde birbirine silme biçiminde bağlanmış kemer motiflerinden meydana gelir.

Kemer motiflerinin üzerindeki kısım, dikdörtgen pano formunda şekillenmiştir. Panonun içi, yatay olarak sıralanan dört adet(bunun sayısı daha da artabilir) dilimli rozetlerle doldurulurken, rozetlerin kesişme noktalarında dört kollu yıldız formu oluşmuştur. Rozetler yüksek kabartma tekniğinde verildiği için, derinlikten kaynaklanan ışık gölge oyunları kompozisyonu etkileyen unsur durumundadır. Rozetlerdeki derinlik, sanki bir kuş yuvasını anımsatmaktadır. Her iki kanattaki adı geçen panoları dıştan sınırlayan sütunçelerde zik-zak motifleri görülür.

Mevcut izlerden anlaşıldığı kadarıyla, dikdörtgen pano ile eyvanın kemeri arasındaki boşluğa, birbirini çapraz kesen hatlardan oluşan ve baklava dilimini hatırlatan motifler yerleştirilmiştir. Bu motifler, diğerlerine nazaran kısmen daha sathî olarak işlenmiştir

Caminin minaresi orijinal olmayıp, Osmanlılar döneminde, Murad Paşa tarafından inşa edildiği, kitabesinden anlaşılmaktadır. Minare, taç kapının sağına, yapının kuzeybatı köşesine kare kaideli olarak inşa edilmiştir. Minarenin kaidesi 3.20 x 3.20 m. ölçülerine sahiptir. Kaide kısmı tamamen kesme taştan yapılan minarenin kuzey duvarında kitabesi mevcuttur. Kitabe, duvar yüzeyinden 0.05 m. derinlikteki çerçevenin içine yerleştirilmiştir. Kitabe metni şöyledir.

Benâ hazîhi'l-Minaretü'ş-Şerîf Murad Paşa

Evail-i Rebiu'l-ahir sene 979 .

(Bu yüksek(ulu) minareyi Murad Paşa 979(1571) senesi Rebiu'l-ahir ayının ilk gününde bina etti.)

Kaide ile gövdeyi birbirine bağlayan sekizgen biçimli pabuç kısmı, gövdeye doğru daralarak bilezik formunu almaktadır. Gövdeden itibaren minarenin üst kısmı tamamen tuğla ile inşa edilmiştir. Gövde ile şerefe kısmını, ikinci bir bilezik, birbirinden ayırır. Bilezikten hemen sonra bir sıra patlıcan moru renkli çini plaka yer almıştır. Şerefe kısmı, tuğlaların dışa doğru kaydırılmasıyla elde edilen mukarnaslardan oluşmaktadır. Tuğla malzemenin devam ettiği petek

kısmı, gövdeye nazaran daha incelmış durumdadır. Konik biçimli külahın altında, patlıcan moru renkli çiniler üç sıra halinde tekrar edilmiştir.

Caminin, XX. yy. başlarına intikal eden unsurları kullanılarak yeniden inşası söz konusudur. Güney duvarı orijinal olan fakat diğer kısımları tamamen yenilenmiş bulunan, bugünkü küçük cami bina edilmiştir. Yeniden inşa edilen caminin en dikkate değer kısmını mihrabı oluşturmaktadır. Taş malzmeden inşa olunan mihrapta, palmet ve rozet motiflerine yer verilmiştir. Mihraptaki malzeme ve süsleme unsurları oldukça kaba ve gelişigüzel bir görüntü arz etmektedir. Mihrap, yakın bir tarihte sentetik boya ile boyanarak sözde koruma altına alınmaya çalışılırken daha da çirkinleştirilmiştir.

DEĞERLENDİRME:

Her ne kadar caminin minare kitabesinde bâni ve tarih ibaresi bulunmasına karşın, esas yapının inşa tarihi belli değildir. Ayrıca bunu tespiti için yapılacak yazılı belgelerden de yoksunuz. Yapının inşasından sonra kaleme alınan vakıf ve tahrir kayıtlarından sınırlı miktarda bilgi edinmek mümkündür. 1567 tarihli evkaf kaydına göre, caminin gelir miktarları, görevlilere tahsis edilen harcamalar açık bir biçimde sıralanmıştır. 1568 tarihli tahrir kaydında ise caminin imam, müezzin, kayyum gibi görevlilerinin isimleri zikredilmektedir.⁶⁷ Bütün bu belgeler, camiyi tanımlamada yetersiz kaldığı için; plan biçimi, yapı malzemesi ve süsleme gibi özelliklerden hareketle tarihlendirmeye gitme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Mevcut izlerden anlaşıldığı kadarıyla, yapının orijinal örtüsü muhtemelen, ahşap sütunlarla taşınan düz dam şeklindeydi. Caminin sahnin düzenine ait herhangi bir bulgu mevcut değildir. Daha detaylı bilgi, iç mekandaki toprak tabakasının temizlenmesi ve yapılacak sondaj çalışmaları sonunda, sahnin ve sütun sayılarını tespit etmekle mümkün olacaktır.

Mekana ışık temin eden pencere sayısının oldukça az olması, bu kadar geniş bir mekânın aydınlatılması için yeterli değildir. Ancak bu durumun izahı, Anadolu Selçuklu Camii mimarisindeki aydınlatma geleneğinin devamı şeklindeki ifadeyle anlamlı olacaktır.

Batı duvarının güney köşesine yakın olan yan girişinin hangi amaçla kullanıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, bir özel mekâna, muhtemelen bey

⁶⁷ B. Karaca, age, s.346.

mahfiline açıldığını düşünmek gerekir. Bey mahfilinin batı kapısından ulaşıldığı örneklerin sayısı çok olmakla beraber, bu gurubun bariz örneğini Beyşehir'deki Süleyman Bey Camii(1299)⁶⁸ oluşturmaktadır. Yapının tali giriş kapısı üzerindeki bordürde yer alan yegane zencerek motifi, Anadolu Selçuklu dönemindeki örnekleriyle birlikte, Beylikler döneminde özellikle de Karamanoğlu⁶⁹ yapılarında tekrar edilmiştir. Ayrıca, bu kısımda yer alan palmet formlu alınlık motifleri taçlandırma sembolü olarak düşünüldüğü zaman, Bey mahfili olma ihtimalini destekleyen diğer bir delil durumundadır.

Camiye ait duvarlardan sadece kuzey cephede kesme taş kullanılmış, diğer duvarlarda genel olarak moloz taş tercih edilmiştir. Kuzeydeki taç kapıyı oluşturan köfeki türündeki taş malzeme, işleme avantajları olduğu kadar, dış etkilere karşı zayıf olması, taç kapıdaki yıpranmanın temel sebebinin teşkil etmektedir. Beden duvarlarında yer alan devşirme taş malzeme, kentin antik dönemlerdeki durumuna kısmen ışık tutmaktadır.

Taç kapının plan şeması ve eyvan şeklindeki düzenlenmesi, Anadolu Selçuklularında görülen klasik özellikleri taşımaktadır. Taç kapıdaki niş kemerinin kademeli profil oluşturması, Divriği Darüşşifası⁷⁰(1228) portaliyle başlamış ve Peçin Ahmet Gazi Medresesi⁷¹(1375) ile devam etmiş ve Bergama Ulu (Yıldırım) Camii⁷² ile geç tarihli örneği ortaya konmuştur.

⁶⁸ Bu hususta geniş bilgi için bkz. M. Yavuz, *Eşrefoğlu Tarihi, Beyşehir Klavuzu*, Konya 1934; Y. Akyurt, "Beyşehir Kitabeleri ve Eşrefoğlu Camii Türbesi", *TTAED*, IV (1940), s.91-129; A. Kızıltan, *Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescidler*, İstanbul 1958; M. Akok, "Konya Beyşehir'nde Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii ve Türbesi", *TED*, XV (1976), s. 5-29; A. Demir, "Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii, Beyşehir", *İlgi*, 43 (1985), s.18-23; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir*, (Nşr. A. Savran), Erzurum 1991; A. Çaycı, *Eşrefoğlu Beyliği'nin Mimari Eserleri*, (S.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 1993; Y. Erdemir, *Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Külliyesi*, Beyşehir 1999.

⁶⁹ E. Diez- O. Aslanapa- M. M. Koman, *Karaman Devri Sanatı*, İstanbul 1950; K. Türkmen, *Karamanoğlu Devri Kitabeleri*, (S.Ü. Sosyal Bilimler Enst. Basılmamış Doktora Tezi), Konya 1989; O. N. Dülgerler, *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi*, (İstanbul Teknik Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1995; M. Denктаş, *Karaman Çeşmeleri*, Kayseri 2000.

⁷⁰ Y. Önge- İ. Ateş- S. Bayram, *Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası*, Ankara 1978, s.46; D. Kuban, *Divriği Mucizesi*, İstanbul 1999.

⁷¹ Bu hususta bkz. A. Akarca- T. Akarca, *Milâs-Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi-*, İstanbul 1954, s.117-120; A.Demir-Y. Demiralp-R. H. Ünal, "Sahillerin Sultanı", *Akdeniz'de İslâm Sanatı- Erken Osmanlı Sanatı Beyliklerin Mirası*, İstanbul 1999, s.35-53.

⁷² E. H. Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârisinin İlk Devri*, I, İstanbul 1966, s.373-378; Y. Demiriz, *Osmanlı Mimarisinde Süsleme I*, İstanbul 1979, 232; B. Ersoy, "Bergama Ulu Camii", *EÜASTD*, IV(1988), s.57-66.

Giriş kapısı üzerine pencere yerleştirme özelliği, Divriği Darüşşifası, Niğde Sungur Bey Camii⁷³ (1335), Peçin Ahmet Gazi Medresesi portallerinde de görülen ortak kompozisyonudur. Pencere panolarında görülen süsleme elemanları, Gotik mimarînin tezahürü olarak tanımlanmıştır.⁷⁴ M. B. Tanman,⁷⁵ bu gelişmenin seyrini, Anadolu'nun Batı ile ilk yüzleşmesi olan Haçlı seferlerinden sonra ortaya çıktığını savunarak; batıdan getirilenlerle doğunun, özellikle Doğu Akdenizi çevreleyen kültür çevrelerinin (Selçuklu, Eyyûbî ve Memlûk) ortak mirası olarak yorumlamaktadır. İlave olarak Suriye, Filistin, Kıbrıs ve Rodos ile Eretna, Karamanoğlu, Tekeoğlu ve Menteşe Beylikleri arasındaki mimarî detaylardaki benzerliklere de vurgu yapmaktadır. Bunlar arasında en fazla alışverişin Memlûk ve Kıbrıslılarla gerçekleştiğini aktarmaktadır.⁷⁶

Taç kapıdaki kemer süslemeleri, Kayseri, Sivas yolundaki Sultan Han'ın aydınlık feneri geçişinde,⁷⁷ Bursa Yiğit Köhne Cami'nin (XV.yy. İkinci yarısı) cephesinde,⁷⁸ M. Kemalpaşa Lala Şahin Paşa Türbesi'nin⁷⁹ (XIV. yy. İlk yarısı) cephesinde alçak kabartma şeklindedir.

Dikdörtgen pano içine alınan ve yıldızvari olarak kademeli oyulmuş gülbezek motiflerinin benzerleri de Divriği Darüşşifası portalinde ve Kayseri-Sivas yolundaki Sultan Han'ın Mescidi'nde görülür.

Süslemeyi oluşturan motiflerin yüksek kabartma tarzında sunulması Anadolu'da cereyan eden İlhanlı geleneğine bağlanabilir. Bu sürecin coğrafi sınırları

⁷³ A. Gabriel, *Monuments Turcs d'Anatolie*, I, Paris 1931, s.123-135; H. Ethem, *Niğde Kılavuzu*, İstanbul 1936, s. 12-15; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitâbeleri ile Niğde Aksaray Tarihi*, II, İstanbul 1974, s.1646; M. Özkarcı, *Niğde'de Türk Mimarisi*, Ankara 2001, s.50-72; S. Cirtil, *Eratna Beyliği Mimarisi*, (S.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Konya 2001, s.51-76.

⁷⁴ H. Akmaydalı, "Niğde Sungur Bey Camii", *Vakıflar Dergisi*, XIX, (1985), s. 152 ; M. Sözen, *Anadolu Medreseleri*, I, İstanbul 1970, s. 180.

⁷⁵ Sayın Prof. Dr. M. B. Tanman'a, bildiri metni yayımlanmadan evvel bize gönderme inceliğinde bulunduğu için teşekkür etmek isterim.

⁷⁶ Bu hususta geniş bilgi için bkz. M. B. Tanman, "14. ve 15. Yüzyılların Anadolu Türk Mimarlığında Gotik Etkiler", *Afife Batur'a Armağan*, İstanbul 2004, s.43-55; M. B. Tanman, "Beylikler Dönemi Anadolu Türk Mimarlığının İncelenmemiş Bir Ürünü: Korkuteli Alâeddin Camii", *Beylikler Dönemi Kültür ve Sanatı Sempozyumu (16-17 Nisan 2003) Bildiriler*, Yay. Sanat Tarihi Derneği, İstanbul (Baskıda)

⁷⁷ S. Ögel, *Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı*, Ankara 1987, Res.40.

⁷⁸ Y. Demiriz, age. s. 453; *Türkiye'de Vakıf Abideleri ve Eski Eserler*, III, Ankara 1983, s. 236.

⁷⁹ Y. Demiriz, age. s. 636, Res.700; Y. Ötügen, v.d., *Türkiye'de Vakıf Abideleri ve Eski Eserler*, IV, Ankara 1986, s.527.

doğudan başlayarak; Erzurum Hatuniye(1271), Sivas Gök Medrese(1271), Niğde Sungur Bey Camii, Karaman Hatuniye Medresesi(1382), Konya Sahip Ata Camii(1258), Beyşehir Süleyman Bey Camii, Korkuteli Alaaddin Camii, Peçin Ahmet Gazi Medresesi ile batı sınırına ulaşmaktadır.⁸⁰ Bunu kronolojik bakımdan sıraladığımız zaman hareket noktası Konya'dan başlayarak zikzaklardan oluşan bir grafiğe dönüşeceği görülür.

Yukarıdaki değerlendirmelerden çıkan duruma göre, Korkuteli Alaaddin Cami'ne en çok benzerlik gösteren yapının Niğde Sungur Bey Camii olduğunu zikretmek mümkündür. Sungur Bey Camii, İlhanî, Eretna ve Karamanlı dönemleri arasındaki siyasî dilime sıkışıp kalmasıyla sorunlu bir durum arz etmektedir. Bazı araştırmacılar, bu siyasî kargaşa ortamında dışarıdan ithal tesirlerin varlığına dikkati çekmektedir. Bu tesirlerin, Gotik kaynaklı olabileceği ihtimali, yapıdaki sorunların daha da artmasına vesile olmaktadır.⁸¹

Camideki süslemenin az rastlanan motiflerden teşekkül etmesi, yerli usta ile birlikte yabancı ustaların da, bu yapıda ortaklaşa mesai harcadığının delili olmalıdır. Bunun yanında, yukarıdaki referansların özellikle belli eserler üzerinde yoğunlaşması, tesadüf unsuru olmaktan öte ortak paydanın bileşenlerinin göstergesidir. Müşterek eserler arasında yer alan Konya Alaaddin Cami'nin ustasının Şam'lı olduğunu vurgulamak gerekir. Divriği Darüşşifası'nın ustasının Ahlat'lı olduğunu belirtmekte yarar vardır. Niğde Sungur Bey Camii, hem tarih hem de teknik olarak kıyaslanmanın odağını teşkil etmektedir. Niğde Sungur Bey Cami'nin ustası bilinmemekle birlikte, 1335 tarihi, bu değerlendirmede kronolojik bakımdan kıyaslama unsurudur. Peçin Ahmet Gazi Medresesi, gurubun en geç tarihli eseri olmakla birlikte, 1375 tarihi ile bu kategorinin son merhalesini oluşturmaktadır.

Bütün bu bilgiler ortaya koymaktadır ki, Anadolu'nun yerli kültürünün izleriyle birlikte Selçuklu ve Gotik özelliklerini de bünyesinde bulunduran Korkuteli Alaaddin Camii, Anadolu Selçuklu sonrası ortaya çıkan ve yeni bir arayış içindeki bölgesel hüviyetteki beyliklerin sanat denemesinin nadir örneklerinden biri olduğunu göstermektedir. Yapı, muhtemelen XIV. yy.'ın üçüncü çeyreğinde

⁸⁰ M. Kiel, bu kategoriye başka örneklerle desteklemiştir. Bu hususta bkz. M. Kiel, "Cross-Cultural Contacts in the 14 Century Anatolia: Gothic Influences on the Architecture of the Turcoman and Mongol Principalities (Antalya, İstanoz, Niğde and Pecin)", *XII. International Congress of Turkish Art*, University of Jordan, 5-9 October 2003 (Kongreye Sunulan Bildiri), Amman 2003.

⁸¹ Bu hususta geniş bilgi için bk. A. Gabriel, age., s.124; H. Akmaydalı, agm., s.151.

inşa edilmiştir. Ancak, yapıyla ilgili cevaplanması gereken diğer bir soru, caminin bânisi meselesidir. M. B. Tanman, yapının bânisi hususunda üç ihtimal ileri sürmektedir: Birincisi, caminin hemen yakınında Sinaneddin Calis Hızır Bey tarafından inşa ettirilen 1319 tarihli Medrese ile Alaaddin Cami'nin bânisinin aynı olabileceği ihtimalidir.⁸² Bu ihtimal pek mümkün görünmemektedir. Zira, Sinaneddin Medresesi'nin yapım tarihi ile Alaaddin Camii için teklif edilen tarih arasında yarım asırlık dönem farkı mevcuttur. Daha da önemlisi Sinaneddin Medresesi'nin üslubu ile Alaaddin Cami'nin üslubunu kıyaslamak imkân dahilinde değildir. İkincisi, Antalya'nın Kıbrıs Krallığı işgalinde bulunduğu dönemden hemen sonra Mehmed Bey tarafından inşa edilmiş olma ihtimalidir.⁸³ Üçüncüsü ise, Korkuteli'nin tekrar başkent olduğu, 1402-1423 yılları arasındaki, dönemin eseri olma ihtimali.⁸⁴ Caminin tarihinin ve dolayısıyla bânisinin tespit edilmesinde, başka ihtimallerin de hesaba katılması gerekmektedir. Bu ihtimaller(sorunlar)den bir tanesi de, caminin adını nereden aldığı meselesidir. Beylikler döneminde bölgenin hakimi durumundaki Hamidoğulları veya Tekeoğulları yönetiminde, Alaaddin adında bir emirin olmayışı, bu ismin başka beyliklerde aranmasına sebep olmuştur. Anadolu Selçuklularıyla meseleyi irdelemeye başlarsak; Alaaddin ismine sahip bulunan üç sultanın varlığı dikkati çekmektedir. I. Alaaddin Keykubad, 1218-1236 yılları arasında hüküm sürmesi sebebiyle ve bânisi bulunduğu diğer eserlerle yapılacak kıyaslamada teknik farklılıkların mevcudiyeti gözlerden kaçmayacaktır. II. Alaaddin Keykubad, 1249-1257 yıllarında hüküm sürmüştür ki, çocuk denebilecek yaşta tahta çıkması sebebiyle, değil imar faaliyetleri icra etmek, yönetim sıkıntılarıyla uğraşıyor olması, bâni olma ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. III. Alaaddin Keykubad (1297-1302), İlhanlıların Anadolu'daki en karmaşık döneminde kısa süreli görevde bulunmuştur. Bütün bu göstergeler, Alaaddin ismine izafe edilebilecek verileri I. Alaaddin Keykubad dönemine yoğunlaştırmaktadır. Ancak, yukarıda ifade edildiği gibi, yapılar arasında stil bakımından benzerlik temin etmek imkansız görünmektedir. Bu durumda, başka bir tahminde bulunmak gerekirse; Bugünkü Alaaddin Camii olarak isimlendirilen yapının yerinde, I. Alaaddin Keykubad dönemine ait bir yapı mevcut iken, araştırmaya konu olan eser sonraki dönemde inşa edilmiş olabilir miydi? Böyle bir olasılığı destekleyecek delillerden de mahrum olduğumuza göre, Alaaddin ismiyle ilgili diğer olasılıkları sıralamaya devam edersek, Anadolu Selçuklu sonrası Beylikler döneminde Karamanoğlu Beyliği dışında Alaaddin ismine rastlamak mümkün değildir. Karamanoğlu döneminde de üç adet Alaaddin ismi ile karşılaşırız ki bunlardan ilki I.

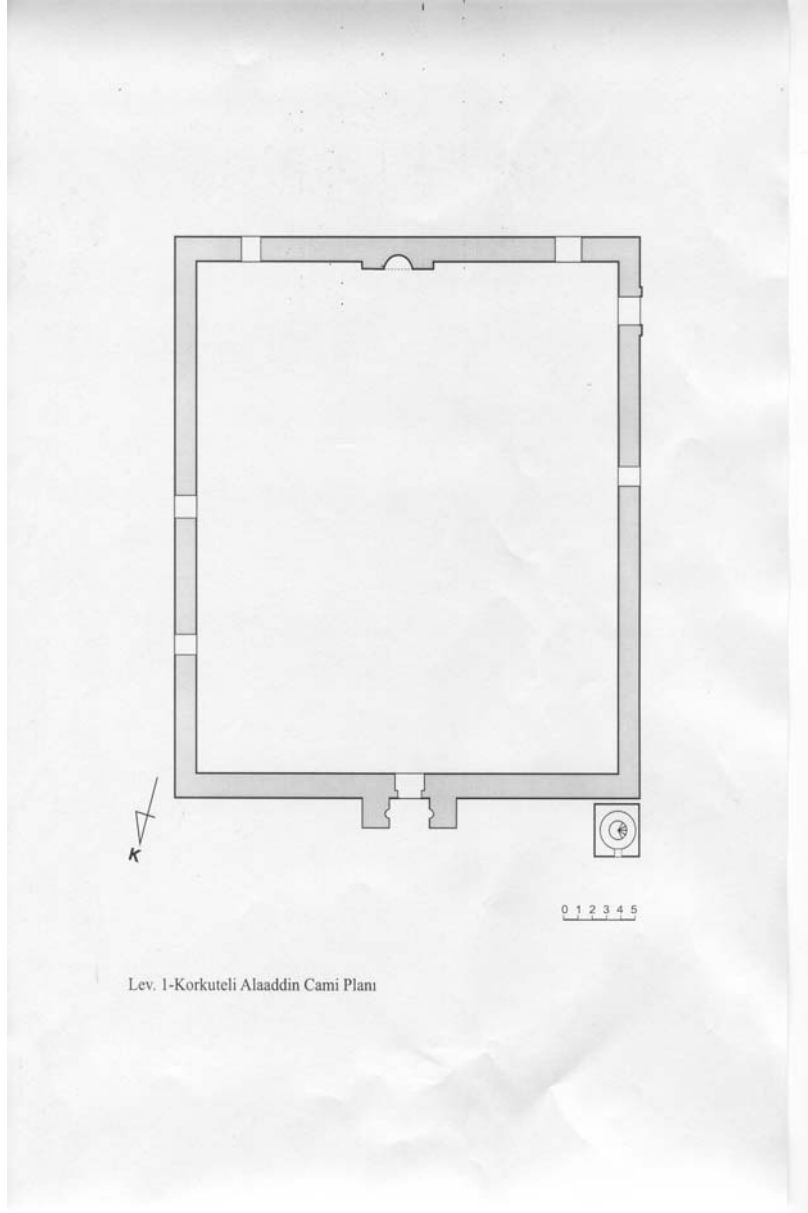
⁸² M. B. Tanman, "14. ve 15. Yüzyılların...", s.47.

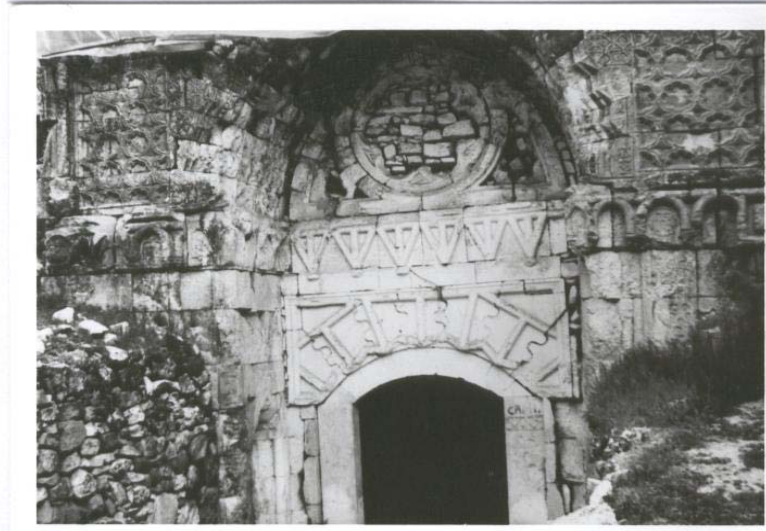
⁸³ Ay. mak., s.47.

⁸⁴ Ay. mak., s.47.

Alaaddin Ali Bey olup (Osmanlı Sultanı I. Murad'ın kızı Nefise Sultan ile evli idi.) 1361-1398 tarihleri arasında hüküm sürmüştür. İkincisi ise, II. Alaaddin Ali Bey, Karamanoğlu Sultan II. Mehmed'in (1398-1423) oğlu olup (Osmanlı Padişahı Çelebi Mehmed'in kızıyla evli idi.) hayatı hakkında yeter derecede bilgi sahibi değiliz. III. Alaaddin Ali Bey'in ismi, II. İbrahim'in (1423-1464) çocukları arasında zikredilmiştir. Siyasî kimliği hakkında fazlaca bilgi mevcut değildir.

Yukarıdaki bilgilere ilaveten, Tekeoğlu Mübarizüddin Mehmed Bey'in, Kıbrıs Krallığı'nın 1361 tarihli Korkuteli muhasarası esnasında Karamanoğlu I. Alaaddin Ali Bey'den yardım istediğini daha önce belirtmiştik. Hatta I. Alaaddin Ali Bey'in 'Diyar-ı İstanoz Beyi' unvanıyla çağrıldığını yazmıştık. Durum böyle olunca, bu noktada iki ihtimal ortaya çıkmaktadır: Birincisi, Mübarizüddin Mehmed Bey, I. Alaaddin Ali Bey'in askerî ve siyasî yardımlarına karşın onun ismine izafen bu eseri inşa ettirmiş olabileceğidir. İkincisi, doğrudan doğruya Karamanoğlu I. Alaaddin Ali Bey'in bizzat kendisi, Korkuteli'nde böyle bir eser yaptırmış olma ihtimalidir. Bu noktada, olasılıklardan ikincisinin daha kuvvetli olduğunu vurgulamakla yetineceğiz.

Res. 1- Korkuteli Alaaddin Cami Taç Kapısı (1993 yılına ait)

Res. 2- Korkuteli Alaaddin Cami Taç Kapısı

Res. 3- Korkuteli Alaaddin Cami Taç Kapısı'ndan Detay

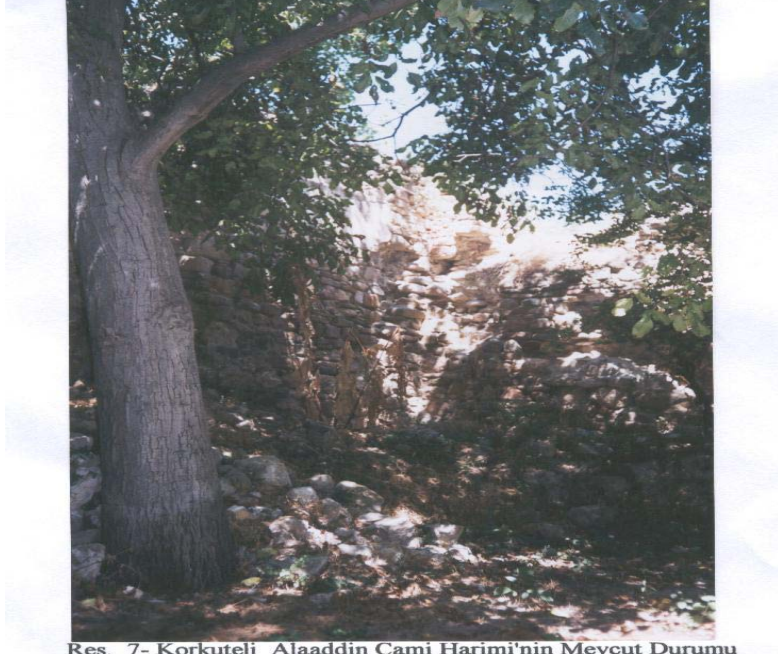
Res. 4- Korkuteli Alaaddin Cami Minaresi'nin Kuzey-Batıdan Görünümü

Res. 5- Korkuteli Alaaddin Camii Kuzey-Batı Köşesi

Res. 6- Korkuteli Alaaddin Camii Batı Girişi

Res. 7- Korkuteli Alaaddin Cami Harimi'nin Mevcut Durumu

Res. 8- Korkuteli Alaaddin Cami'nin Sonradan İlave Edilen Mihrabı